

Kasvatustieteiden ja opettajankoulutuksen yksikkö Kasvatustieteen koulutus		Tekijä Korhonen Marjo	
Työn nimi Kestääkö verkko? - Oppilashuolto perusopetuksen vuosiluokilla 1-6 luokanopettajan näkökulmasta			
Pääaine Kasvatustiede	Työn laji Pro gradu-tutkielma	Aika toukokuu 2002	Sivumäärä 113 s. + liitteet 1 ja 2

Tiivistelmä
Tehtävänä oli kartoittaa luokanopettajan näkökulmaa oppilashuoltotoiminnasta perusopetuksen vuosiluokilla 1-6. Oppilashuollon ajankohtaisuus, tehdyn tutkimuksen vähäisyys sekä oma mielenkiintoni olivat tutkimuksen lähtökohtina. Tutkimus tehtiin harkinnanvaraisena otantana kolmessa Oulun läänin kunnassa yhteensä viiteentoista kouluun. Profiililtaan kunnat edustivat suurehkoa kaupunkia, taajamakeskeistä asukasluvultaan muuttovoittoista Ouluseudun kuntaa sekä syrjäisempää muuttotappiollista maaseutukuntaa. Tällä valinnalla pyrittiin saamaan luotettavampi kuva oppilashuoltotilanteen kokonaisuudesta. Tutkimukselle asetettiin seuraavat kysymykset: Miten luokanopettaja kohtaa oppilashuollon ja oppilashuoltoryhmän toiminnan omassa työssään? Mikä on kokonaisvaltaisen fyysisen ja psykososiaalisen oppilashuollon nykytila ja tarpeet koulussa? Miten oppilashuoltoa tulisi kehittää? Tutkimuksen lähestymistapa oli laadullinen, tuloksia osittain kvantifioiva survey-tyyppinen kyselytutkimus. Kysely oli muodoltaan standardoimaton puolistrukturoitu lomake, jossa luottamuksellisesti tiedusteltiin myös haastattelumahdollisuuksia. Niitä ei aineiston laajuuden vuoksi toistaiseksi vielä tehty. Esiymmärrystä muovasivat kokemus ja systeemiteoreettinen näkemys oppilashuollosta. Tutkimusaineisto kuitenkin analysoitiin aineistopohjaisesti käyttämällä omaa sovellusta ns. grounded theorysta. Näin jatkuvan vertailun periaatteella tulokseksi saatujen ydinkategorioiden hahmottelu sai alkunsa ja voi mahdollisesti jatkua aiheen syventelynä jatkotutkimuksessa.

Päätuloksia olivat kokonaisvaltaisen kehittämisen tarve. Oppilashuolto on laaja yhteiskunnallinen tukiverkosto, jonka avainsanat ovat vuorovaikutus ja yhteistyö. Laadukkaat opetusjärjestelyt ovat oppilashuollon perusta. Luokanopettajan yleinen ja tavoitetietoisuus oppilashuoltoasioista todettiin riippuvaiseksi tiedonkulun ja muun vuorovaikutuksen tiheydestä ja laadusta. Ammatillista asiantuntijuutta edustavat koulun sisäiset toimijat koettiin merkityksellisiksi. Erityisopettajien ja rehtorien ammatillinen osaaminen vastuullisena vuorovaikutuskanavana koettiin ensisijaisen tärkeäksi. Kouluterveydenhoitajan palvelut kaupunki- ja taajamakouluissa toimivat läheisyysperiaatteesta johtuen paremmin kuin kyläkouluissa, joissa koulun ulkopuolisten toimijoiden saatavuus oppilashuollossa oli vähäisempää. Koulukuraattorin ja koulupsykologin kanssa tehtävä yhteistyö koettiin hyvin vähäiseksi muihin toimijoihin verrattuina. Viimeksi mainitun vuorovaikutuksen vähyyteen voidaan arvioida vaikuttaneen kyseisten toimijoiden työn kuormittavuus tai tarkistamisen vara vuorovaikutussuhteissa. Toimivan, luottamuksellisen kodin ja koulun yhteistyön edellytyksiä haluttiin paremmiksi. Vanhempien vastuullisuutta lapsensa asioissa kaivattiin ja todettiin opettajien voimattomuus perheiden taloudellisten ja psykososiaalisten ongelmien ratkaisemisessa. Luokanopettajan vastuu oppilaan kokonaisvaltaisen oppimisen ja hyvinvoinnin edistäjänä koettiin uuvuttavana oppilaiden suurten oppimisvaikeuksien ja psykososiaalisten ongelmien vuoksi. Luokanopettajan kyvyt toimia vaikeissa oppimisympäristöissä laadukkaasti "monikielittaisen simultaanitulkin" tapaan, liian vähäisin taloudellisin ja henkisin resurssein, synnytti sekä oppilaisa että opettajissa riittämättömyyden ja epävarmuuden tunnetta. Jatkuvan epävarmuuden sietämisen tila verotti kaikkien voimia.

Fyysisen oppilashuollon opintososiaaliset toiminnat, kuten oppilaskuljetukset, kouluterveydenhoito ja kouluruokailu osoittautuivat yhä oppilaiden aineellisten ja sosiaalisten erojen tasaajiksi. Kouluruokailun sosiaalisten erojen tasaajan tehtävä todettiin erityisesti tapakasvatuksessa ja terveellisen ravinnon saannissa ja jopa juhla-kulttuurissa. Paitsi oikeiden ravintotottumusten luomisessa ja ravintoainetietouden antajana edistyksellisellä kouluruokailulla todettiin myös olevan monikulttuurisuuden suhteen asenteita muokkaava tehtävä. Oppilaskuljetusten koettiin niiden aikataulu-järjestelyiden joustamattomuudesta takia työllistävän, rajoittavan ja turhauttavan sekä opettajia että oppilaita. Koko vuoden työsuunnitelmien laadinta mahdollisimman vähin kuljetuskustannuksin vaikutti oppilaiden mahdollisuuksiin saada tukiovetusta ja osallistua kerhotoimintaan ja kavensi oppilaiden oikeutta saada tarpeellinen määrä opetusta ja kasvatusta. Kouluterveydenhoidon suhteen tutkimuksessa kartoitettiin vain kouluterveydenhoitajan ja -lääkärin sekä hammashuollon palvelujen saatavuutta. Myös siinä yhteydessä tarvittavat oppilaskuljetukset verottivat oppilaiden saamaa päivittäistä opetusta ja työllistivät opettajia vaadittavissa erityisjärjestelyissä.

Psyykkisen oppilashuollon tilaa kuvasivat erilaiset ja runsaslukuiset oppimisvaikeudet sekä perheiden psykososiaaliset ongelmat, jotka heijastuivat koulun työrauhaan ja oppimistuloksiin. Oppimisvaikeuksien määrä suhteessa erityisopettajien ja erityispedagogiikkaan erikoistuneiden luokanopettajien määrään, samoin kuin oppilashuoltovalmiuksia vähäisesti antanut opettajankoulutus ja oppilashuollon täydennyskoulutuksen puute, olivat merkittäviä tekijöitä opettajien riittämättömyyden ja epävarmuuden lisääjinä. Työnohjausta ei ollut saatavissa tarpeellista määrää työaikana. Kouluun haluttiin saada koulutettuja koulunkäyntiavustajia oppilaiden tueksi ja yleisavustajia koulun rutiinitehtäviin. Oppilashuollon toiminta osoittautui yhä enimmäkseen korjaavaksi. Kasvatustyön jatkumoiden tärkeys todettiin.

Toiminnan kehittämiseksi haluttiin ensisijaisesti täydennyskoulutusta erityispedagogiikassa, äidinkielessä ja matematiikassa, lisäresursseja tukiovetukseen, pienryhmien perustamiseen, jo mainittuihin koulunkäynti- ja yleisavustajien toimiin, perheneuvolapalveluiden kehittämiseen ja työnohjaukseen. Maininnat saivat myös rinnakkaisluokkien tiimit ja kollegayhteistyö sekä kehityskeskustelut esimiehen kanssa. Oppilashuollon tukiverkko kestää, mutta vain koko yhteiskunnan tukemana. Tarpeelliset rakennemuutokset, lisätyt taloudelliset resurssit, kuntien lapsipolitiisen ohjelman käynnistäminen yhdessä laadukkaasti opetuksen kanssa luovat puitteet oppilashuollon toimivuudelle ja oppilaiden hyvinvoinnille.